

עלון דברי חיים לפרשת מטות

והענין יובן יותר על פי משל לעם הארץ שהלך לבית הכנסת רק לפרקים בשבתות וימים טובים, וגם כשהיה מגיע, היה מתאחר עד שהציבור היה מגיע לקריאת שמע, ולכן לא היה בקי במנהגי התפילות. והנה ביום מן הימים התחתן לאשה חכמה היודעת ולהתפלל, ועברו שניהם לגור בעיר חדשה, ובשבת הראשונה, אמר ראוי שאלך בשבת זו לבית כנסת, וכשנכנס לבית הכנסת, היו עומדים ב"ה' מלך", והוא חשב לתומו שהקהל קם לכבודו, ונכנס וישב במזרח, בכסא של נשיא הבית כנסת שעדיין לא הגיע. והנה לאחר שישב כמה דקות על הכסא, ניגש אליו השמש ולחש לו באזנו שכאן הוא מקומו של הנשיא, והוליד אותו למקום ישיבת האורחים, ובעל כרחו הלך לשם. ולאחר שישב שם, נכנס הנשיא, וראה אותו אדם שלא כולם קמים לכבוד הנשיא בבת אחת, אלא זה קם וזה יושב, ושמח בלבו שאותו כיבדו יותר מהנשיא, כיון שכולם קמו בבת אחת.

כסיימו את התפילה, הלך לביתו וסיפר לאשתו שכיבדוהו כבוד גדול יותר מהנשיא, אך השמש לא נהג בו כבוד שהוליכו למקום אחר. אשתו שהיתה פקחית שאלה אותו, האם כשעברת ממקום הנשיא למקום שהאורחים יושבים, הקהל קם מפניך? וכשהשיב בשלילה, אמרה לו מכאן תבין, שבפעם הראשונה לא קמו לכבודך, אלא קמו מחמת שאמרו פסוקי ה' מלך.

והנמשל, בלעם חשב שנבואתו נכתבה בתורה לכבודו, וכדי לברר טעותו ולהראות לעין כל שנכתבה נבואתו לכבוד ישראל, על כן עשה ה' יתברך שלא יתקיים בו בעצמו מאמר "ותהי אחריתי כמוהו", וכמו שהוכיחה האשה הזאת, כי על ידי הפעם השניה שלא כיבדוהו הקהל, מתברר שבפעם הראשונה לא קמו לכבודו, אלא קמו מחמת שאמרו פסוקי ה' מלך".

"ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב" [ל"א, ח']

על דברי פרעה מלך מצרים "הבה נתחכמה לך", אמרו רבותינו ששלשה היה באותה עצה, בלעם שיעץ את העצה – נהרג בחרב, איוב ששתק – נידון ביסורים, ויתרו שברח – זכה שבניו ישבו בלשכת הגזית. הנה איוב נכשל לכאורה בחטא פגוט שישב ושתק. הן הרי למחות לא יכל, וראייה מיתרו שברח וקיבל שכר ולא נתבע על שלא מחה. כל הטענה על איוב היתה למה בכל זאת ישב ושתק, ועל זה נידון ביסורים נוראיים שנקראים "יסורי איוב". לפי זה בלעם הרשע אשר בעצמו נתן את העצה, היה ראוי לעונש פי אלף חמור הימנו, ומדוע נענש במיתה ללא כל יסורים?

אלא למדים אנו מכאן – כי מיתה היא העונש החמור ביותר, וכל רגע של חיים אפילו מתוך יסורים נוראים, עדיפים על מיתה. וזהו שאמר דוד המלך: "יסור יסרני יה ולמות לא נתנני", עלי להודות על כך לה' יתברך. כזה גדול הוא אושר החיים!

"ויישבו בני ישראל את נשי מדין" [ל"א, ט']

יש לעמוד על כך, שבכל מלחמת מדין לא נזכרו "בני ישראל אלא כאן" "ויצבאו על מדין", ולא נאמר "בני ישראל". "ויהרגו כל זכר", ולא נאמר "בני ישראל". "ואת מלכי מדין הרגו", ולא נאמר "בני ישראל". "ואת כל חילם בזו", ולא נאמר "בני ישראל". אבל "ויישבו בני ישראל את נשי מדין", כאן נאמר "בני ישראל"!

"נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים" [ל"ב, ב']

יש להבין מדוע הקב"ה אמר למשה "נקום נקמת בני ישראל", ואילו משה אמר לבני ישראל "לתת נקמת ה'?"

אלא בתחילה הקב"ה אמר למשה, אע"פ שעל כבודי אני מוחל, אבל על כבוד ישראל אני מוחל, לכן נקום את נקמתם, אבל משה פחד שמא בני ישראל ימחלו על כבודם, והעיקר שמשה לא ימות, כי פטירתו היתה תלויה במלחמת מדין כמו שכתוב "אחר תאסף אל עמך", לכן אמר להם לתת נקמת ה' במדין.

"החלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין" [ל"א, ג']

רש"י כתב: "אנשים – צדיקים, וכן 'בחר לנו אנשים'".

כל מאבק המתנהל למען היהדות, מן החובה שיהיה כולו לשם שמים, טהור מכל פניות ונגיעות. אמנם בכל מלחמה נעוץ הרבה מן הרע, אולם אם הכוונה טהורה ולשם שמים, אזי אין המלחמה מזיקה כלל. אבל אם אין הכוונה טהורה, משפיעה המלחמה לרעה.

לפיכך ציוותה התורה לגייס אנשים צדיקים למלחמה, וכמו כן על הפסוק "מי האיש הירא ורך הלבב ילך וישוב לביתו", אמר חכמינו "הירא מעבירות שבידו ואפילו סח בית תפילה לתפילה ושהפסיק בשחה בין הנחת תפילין של יד לשל ראשו עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה.

ובעצם יש להבין, מה ראו חכמינו לציין דווקא עבירה זו של הפסקה בדיבור בין תפילין של יד לבין תפילין של ראש?

אלא, לפי שתפילין של ראש מסמל את כוונת המח, ואילו תפילין של יד מסמל את הפעולות הנעשות בידי האדם. בשעת מלחמה מן ההכרח שהמחשבות תעלינה בקנה אחד עם הפעולות הנעשות בידי האדם. ואסור שתהא הפסקה בין המח ובין הזרוע. הכוונות חייבות להיות טהורות וכשרות, בד בבד עם הפעולות. ברם, אם יש הפסק בין המח לבין הזרוע, שאין הכוונה מותאמת לפעולה והיא נוטה לתועלת העצמית, אזי אין זו מלחמת מצוה – "עבירה היא בידו וחוזר מעורכי המלחמה"...

"ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב" [ל"א, ח']

יש להקשות מדוע משמיענו הכתוב את הריגת בלעם? ועוד קשה לאחר שזכה בלעם להתנבאות טובה לישראל וזכה שנבואתו תיכתב בתורה, למה נהרג במיתתו משונה ובחרב, ולא נתקיים בו מה שאמר "ותהי אחריתי כמוהו"?

וההסבר הוא, שהסיבה שזכה בבלעם שנבואתו נכתבה בתורה היא לא בעבור עצמו, אלא כדי שעל ידי כן יהיו ישראל בטוחים בעיני האומות ביעודים הטובים אשר עתידים ישראל לקבל לעתיד. כיון שאע"פ שנתנבא משה רבינו וכמה נביאים במעלות ישראל שיהיה להם לעתיד, מכל מקום יאמרו האומות שמכיון שהנביאים הם מעם ישראל, אולי הפליגו ביעודים לשמח את אנשי אומתם, אבל עתה שא' משלהם ניבא טוב על עם ישראל, נסתמה טענת האומות, ועל כן נבואת בלעם נכתבה למען כבוד ישראל ולא לכבוד בלעם. וראייה לדבר זה, כיון שדבר אחד שביקש על עצמו שאמר "ותהי אחריתי כמוהו", לא קיים לו ה', ומכאן לומדים שכל הנבואה נכתבה רק לכבודם של ישראל.

אלא, שכאשר גברו י"ב אלף איש מבני ישראל על אומה שלימה, היה א' מהם הורג רבים, ולוקח שלל רב. אבל כשנכנסו ליטול את תכשיטי הנשים ולשבותן, לא היה א' מהם נכנס ביחידות, ולא היו נכנסים אלא בזוגות, כדי שלא יבואו לידי מכשול ולידי חשד, ולפיכך מציין הכתוב ש"בני ישראל" שבו את הנשים! **רבי אברהם אזולאי זצ"ל**

"ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים" (ל"א, י"ד)

ובגמרא פסחים אמרו: כל אדם שכועס, אם חכם הוא – חכמתו מסתלקת ממנו... ממשה, שכתוב "ויקצוף משה על פקודי החיל, וכתוב "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים למלחמה זאת חוקת התורה אשר צוה ה' את משה", משמע שנעלם הדבר ממשה.

לכאורה קשה, דהיה יסוד נכון לקצפו של משה וגם טענתו היתה נכונה, שהותירו בחיים דווקא את אלו שהחטיאום, וא"כ מדוע נעלם ממנו הלכות גיעולי עבודה זרה?

אלא, רואים מכאן שאין הבדל אם יש סיבה מוצדקת וטעם הגון לכעס אם לאו, כעס תמיד מביא אחריו טעות. כיון שאין זה ענין לעונש וגמול כלל, אלא מציאות ועובדה, שכעס וחכמה מתנגדים זה לזה, לפיכך "אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו".

רבי חיים שמואלביץ זצ"ל

"ויקצוף משה על פקודי החיל שרי האלפים... ויאמר אליהם" (ל"א, י"ד-ט"ז)
ויש להבין לשם מה שב וכתב "ויאמר אליהם"?

אלא, שבין הקצף ובין האמירה עצמה, הפסיק משה והמתין עד שתשכך חמתו, ואז יוכל לומר להם את אשר על לבו בלשון רכה!

אזנים לתורה

"ויקרא לה נובח בשמו" (ל"ב, מ"ב)

רבי אייזיק אזולאי ראש ישיבת טלז, כאשר נולד לו בנו הראשון, ביקש לקרוא לו על שם חותנו הגאון רבי אברהם יצחק בלוך הי"ד, רבה של טלז. אלא שהוא עצמו, הרי קרוי אייזיק, וכיצד יקרא לבנו על שמו? את ספיקו העלה לפני הגאון רבי אליעזר סילבר, האם צירוף השמות "אברהם יצחק" עושה אותם לשם אחד, וממילא אינו כשם "יצחק" לבדו, או שהינם ב' שמות לאדם א', וממילא לא יוכל לקרוא לבנו כי אם בשם "אברהם".

השיבו רבי אליעזר סילבר במברק קצר, כי יכול הוא לקרוא לבנו "אברהם יצחק" ללא כל חשש, והוסיף "ויש לי ראיות מן התורה". הדבר היה לפלא בעיני רבי אייזיק, היכן עוסקת התורה בכלל בענין קריאת שם על שם אדם אחר.

אכן, כשנפגשו אחר זמן, גילה לו ראייתו ממקרא שלנו, כי הנה בפסוק הקודם נאמר "ויאיר בן מנשה הלך וילכד את חוותיהם ויקרא אתהן חוות יאיר", ואילו כאן נאמר "ויקרא לה נבח בשמו", כאן נאמר "בשמו", ואצל יאיר לא נאמר שקרא את החוות "בשמו", ומדוע, הרי גם כן קרא אותם על שמו "חוות יאיר"? אלא, על כרחך דמכיון שהוסיף "חוות" ל"יאיר", שוב אין זה נקרא בשמו!

סיפור השבוע

"גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו ואנחנו נחלץ חושים" (ל"ב, ט"ז-י"ז)
מעשה ביהודי שפגש בגאון רבי יהודה צדקה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף, וביקש את ברכתו לברכה והצלחה. התעניין הרב במשפחתו של אותו אדם, והתברר לו שבניו לומדים בבית ספר "כלל". חייך הרב את חינוכו הטוב והעדין, ואמר: טעות בידך אחי, החינוך שלנו הוא "כללי", הוא כולל את מורשת הדורות, כולל תורה, ותפילה, כיבוד הורים

ומידות טובות, החינוך ההוא הוא "פרטי", חינוך שניתק את עצמו ממורשת הדורות ופנה אל רהבים... ומיד הרצין הרב והחל להוכיחו באהבה: הכיצד יכול אדם להפקיר כך את ילדיו?

הצטדק הלה וטען, שהחינוך שם נאה ויאה, עם "תוכניות העשרה". שאלו הרב: אמור נא לי, אילו היו מציעים לך בית ספר מעולה עם חסרון קטן בלבד שמקללים שם את אביך, היית שולח לשם את ילדיך? נרתע האיש וקרא: חלילה וחס! שאל הרב: ואם מלמדים שם לזלזל באבינו שבשמים האב הרחמן? נבוך האב ולא מצא מילים, הוא רק אמר שבית ספר החרדי שבמקום שוכן במבנה רעוע, חס שם בקיץ, וקר שם בחורף, ואילו בבית ספר האחר ישנם תנאים נפלאים, מבנים מפוארים ומרווחים.

שוב חייך הרב ואמר: טענה זו נדחתה לפני 3300 שנה! בני גד ובני ראובן ביקשו: "גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו", ומשה רבינו תיקן אותם ושינה את הסדר: "בנו לכם ערים לטפכם וגדרות לצאנכם". הנה כי כן, הם שמו דגש על המקנה, הגשמיות, הרווחה, והטף. החינוך בא במקום השני, ומשה רבינו אמר להם שבראש ובראשונה יש לחשוב על החינוך ומהותו, על הנוער והטף.

שמע האיש לקול הרב, וכיום הוא רווה נחת בלי סוף, כי ילדיו הקימו משפחות לתפארת בית אבותם, ברוח היהדות ומורשת האבות.

"נחנו נעבור חלוצים" (ל"ב, ל"ב)

במסורה מצינו ד' פעמים את המילה "נחנו": "כולנו בני איש אחד נחנו" וכך אמרו אחי יוסף ליוסף, ונחנו מה וכך משה רבינו בענותותיו. "נחנו נעבור חלוצים" וכך אמרו בני גד וראובן בפרשתינו, "נחנו פשענו ומרינו לא סלחת" וכך אמר ירמיה בקינתו.

ואפשר לקשר כולם כך: עלול האדם לחשוב כי יכול הוא לעשות עבירות חלילה ולסמוך על זכות אבות – לומר "כולנו בני איש אחד נחנו", היה לנו אב גדול וסב צדיק, לכן אע"פ ש"נחנו מה", כשלעצמנו איננו מאומה, יימחל לנו. אך אין זה כך, אלא אם "נחנו פשענו ומרינו – אתה לא סלחת!" לפיכך "נחנו נעבור חלוצים", נצא קוממיות למלחמת היצר וננצח בה, נרבה תורה ומצוות וננחל חיי עולם בזכות עצמו, מבלי להסתמך על זכות אבות!

תקציר ההפטרה ירמיה א'

בהפטרה מסופר על נבואת הפורענות שהתנבא ירמיה על חורבן ירושלים והיא מג' ההפטרות הפורענותא שמפטרין בג' השבתות שלפני ט' באב. הנביא ירמיה התנבא בימי יאשיהו בן אמוץ ונמשכה נבואתו עד גלות ירושלים וחורבן המקדש. כשנגלה ה' אל ירמיה בפעם הא', ירמיה סירב ללכת להתנבא על ישראל משום שהיה עדיין נער ואיננו איש דברים. אך ה' אמר לו שיהיה עמו ויציל אותו מהבאים להרע איתו, ולכן אין לו לפחד. במראה הנבואה רואה ירמיה מקל הבא מעץ שקדים, והוא סימן שה' שוקד וממהר לקיים דברו דהיינו להביא רעה על יושבי הארץ. אחרי כן רואה ירמיה קדירה רותחת, והמקום המרובה ברתחה הוא כלפי צפון, לרמז שמצפון [בבל] תפתח הרעה על יושבי הארץ, שיתאספו האומות ויעשו מצור על ירושלים. ה' מודיע לירמיה שעל אף שיעניש את בניו על שעבדו ע"ז, מ"מ לא יכלם לגמרי שיזכור את זכות האמונה שהאמינו בו שיעצו למדבר לארץ לא זרועה.

שבת שלום!

יוצא לאור להצלחת יעקב חי בן גילה נ"י
-לקבלת הגליון באימייל נא לשלוח אימייל ל

kosssover@gmail.com